

‘Slechts een halve bladzijde is er nodig en dan al is zonneklaar dat er in de dichter Hagar Peeters ook een bijzondere romanschrijfster huist. (...) De roman laat zich lezen als een schitterende bom van stilistisch vuurwerk. Daar profiteert de romanschrijver Peeters van de finesse van de dichter Peeters – en die barok dichterlijke stem is nieuw en fris en welkom in de Nederlandse literatuur.’ – *NRC Handelsblad* ****

‘De vertelster zwenkt van boosheid naar hunkering naar berusting en weer terug, om te besluiten met een prachtig weemoedig slotakkoord dat ten volste getuigt van de kracht, troost en zin van dichtkunst en verbeelding in het algemeen, en van dit wervelende roman-debuut in het bijzonder.’ – *Trouw*

‘Een lange, lyrische, en wonderbaarlijk natuurlijk klinkende brief aan vader Neruda, een poging hem postuum alsnog te bereiken door hem haar levensverhaal te vertellen, tot en met haar wrange einde.’ – *de Volkskrant*

‘Hagar Peeters brengt Malva tot leven, met een virtueuze vertelstem. (...) Peeters laat in haar debuut zien hoe groot de kracht van de verbeelding is en bovenal hoe je een verhaal vertelt.’ – *Het Parool* ****

‘Voeg daarbij de beroezende, in warme tinten gedrenkte taal die mag ruisen als een gevoileerde bruidsjurk, en je hebt een rijkelijke roman van een begaafde dichteres. Peeters mag nog wel meer excursies naar het proza maken.’ – *De Morgen* ****

‘*Malva* is overduidelijk door een dichter geschreven.’ – *Elsevier* ****

‘Hagar Peeters overtuigt met dichterlijk proza vol magisch realisme, biografische details en psychologisch inzicht.’ – *Opzij*

‘Peeters ontrafelt op knappe wijze de mythe die rondom Neruda is gesponnen, zonder hem van zijn voetstuk te stoten.’ – *JAN*

‘Er zijn veel parallellen tussen de stomme Malva en de van taal en literatuur sprankelende Peeters.’ – *De Limburger* ****

‘Prachtige surrealistische roman.’ – *De Telegraaf*

‘*Malva* snijdt verbluffend diep. (...) Een van de intrigerendste roman-debuten van het najaar.’ – *HUMO* *** (drie sterren van vier)

‘Sterren in *Propria Cures*? Sinds wanneer? Sinds nu godverdomme.’ – *Propria Cures* ****

Boeken van Hagar Peeters

Genoeg gedicht over de liefde vandaag (1999, gedichten)

Koffers zeelucht (2003, gedichten)

Nachtzwemmen (2005, gedichten)

Loper van licht (2008, gedichten)

Wasdom (2011, gedichten)

Gedichten voor Wich (2012, gedichten)

Gerrit de Stotteraar (2016, non-fictie)

Hagar Peeters

Malva

ROMAN

2016

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

De auteur ontving voor het schrijven van
deze roman een werkbeurs en een reisbeurs van het
Nederlands Letterenfonds, een stipendium van
Schrijversvereniging 'De Bezige Bij' en een schenking van
Stichting America Latina Leiden.

Copyright © 2015 Hagar Peeters

Eerste druk september 2015

Tweede druk december 2015

Derde druk mei 2016

Vierde druk juni 2016

Vijfde druk juni 2016

Zesde druk juni 2016

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Foto auteur Koos Breukel

Vormgeving binnenwerk Adriaan de Jonge

Druk Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

ISBN 978 90 234 9266 5

NUR 301

www.hagarpeeters.nl

www.debezigebij.nl

Godbetert die vader van mij was altijd haantje
de voorste waar het onrecht betrof.

Hij was kameraadreiziger, medebeweger
op de golven van de historie, beschreef die
met zekere hand, kogelloos standvastig
waagde hij zich in mistige steden in den verre,
in verder dan het hemd en dan de rok
die mijn moeder omhoogtrok
om van mij te bevallen.

Godsamme mijn vader op wie ik zo trots was
dat ik hem na wilde volgen,
een fellowkindeke klein;
zelfs op zijn knie reisde ik hopsasa
op een kameel door de woestijn met de karavaan
ver weg van haar die jarenlang nog
lag na te kermen in haar slaapkamer
waar geen oog dicht noch daglicht in mocht,
geen buitenlucht, geen buitenland
en geen vadergezicht om dieper te verwelken
dan door mijn ontstelpen

maar mijn vader, ay ay compañero, zat in Chili,
Nicaragua, op een stoomschip over de oceaan,
in de petoet in Bolivia met baard, mes en hoed
de wereld te klein voor hem te vinden
en zij bracht in haar eentje een heel nieuw leven groot.

Mijn voetsporen smelten in sneeuw.
Ze nemen de vorm aan van een onbedoeld dier
en verdwijnen opeens halverwege.

I

Mijn naam is Malva Marina Trinidad del Carmen Reyes, voor mijn vrienden hier Malfje; Malva voor alle anderen. Ik kan ter zelfrechtvaardiging melden dat ik die naam natuurlijk niet zelf heb bedacht. Dat is gedaan door mijn vader. Je kent hem wel, de grote dichter. Zoals hij zijn gedichten en zijn dichtbundels titels gaf, zo gaf hij mij een naam. Maar nooit noemde hij die in het openbaar. Mijn eeuwige leven begon na mijn dood in 1943 in Gouda. Mijn begrafenis telde een handjevol mensen. Heel anders dan de begrafenis van mijn vader, dertig jaar later in Santiago de Chile.

Op een manier waaraan Sokrates nog een puntje had kunnen zuigen, ontsliep mijn vader in het Santa Mariaziekenhuis in Santiago nadat bij hem de hysterie was gesmoord die hem had bevangen na het aanhoren van zo veel mensen onderend onrecht dat hij, die altijd vriendelijk en kalm was geweest, en zelfs onder de meest bloedstollende omstandigheden het hoofd koel had gehouden, ontstak in tirades en wanhopig geschreeuw, kortom: tekeering als een bezetene, maar daar was al de dokter in witte jas geweest die hem met een kalmeringsinjectie tot rust had gebracht, en de zoeete slaap waarin hij vervolgens was gegleden, maakte een

ellenlange uitglijder en werd een glijbaan waaraan maar geen einde kwam, zo voelde mijn vader onder in zijn buik hoe hij de heerlijke afdaling inzette terwijl hij in werkelijkheid aan het opstijgen was tot de regionen van het hierna maals, waarin ik hem nog lang niet zal aantreffen maar waar hij zich wel degelijk moet bevinden want het hierna maals is groot en bovendien was hij zo dood als een pier, wat de artsen de volgende dag eensluidend vaststelden aan de hand van zijn gestaakte polsslag en gegeven het onmiskenbare feit dat ook zijn ogen gesloten bleven en er niets maar dan ook niets meer aan hem bewoog; nog geen zuchtje wind ging er door die ledematen, die stokstijf bleven alsof zonsverduistering en hartje winter in één klap en op hetzelfde moment waren ingevallen.

Ik rekte deze zin opzettelijk om gedurende het verstrijken ervan mijn vader de tijd te geven op zijn gemak het leven te verlaten en de dood binnen te treden.

Het verlies was aan zijn weduwe Matilde Urrutia. Zij boog voor de dode, kustte zijn handen, tastte op de grond naast het bed naar de uit zijn hand gegleden vulpen, vond die uiteindelijk toen ze al op haar knieën zat en haar armen uitstrekte tot onder het bed, waarna zij de verpleegster mopperend om een bezem verzocht om het ding naar zich toe te bewegen, ze stak hem achter haar rechteroor onder een nonchalant vallende haarlok, olijke, onverbeterlijke Patoja, en nam zich voor er later zijn eigen herinneringen mee af te schrijven, en daarna ook die van haarzelf aan hun leven samen.

Halverwege zijn langdurige reis naar het dodenrijk besloot ik mijn stroefstramme vader te begeleiden. Ik pakte de hand waarmee hij al zowat zijn hele leven had geschre-

ven, en zo zweefden wij een eindje samen op boven de daken van een smeulend Santiago. Het presidentiële paleis, het park, het stadion, de krottenwijken met de arbeiders en de rivier de Mapocho waren alle ver beneden ons. Mijn vader zag niet alleen hoe zijn vrienden werden doodgemarteld maar ook hoe in de diepte beneden hem de begrafenisstoet voortging die hem naar zijn stenen rustplaats begeleidde en die nu als een levende menselijke aftakking van de Mapocho door de straten vloeiende terwijl in de rivier zelf talloze lijken dreven.

Van heel ver hoorden we vanuit die richting strijdkreten, de Internationale, de yell van de communistische jeugd en half verwaaid maar nog net te onderscheiden: ‘¡Camarada Pablo Neruda! ¡Presente! ¡Ahora y siempre!’

En overal zagen we schimmen uit de gebouwen en het stadion en vanaf de velden en de haven opstijgen, die zoals wij het lege luchtruim kozen.

Ik geloof trouwens niet dat mijn vader mij aan zijn zijde heeft opgemerkt, hoewel ik al die tijd zijn hand vasthield. Hij bleef strak omlaag kijken als probeerde hij zich de menselijke tragedie in te prenten die daar in al haar bedrijven werd opgevoerd. Nu en altijd. De wind, gesteldheid van zijn koortsdroom, leek hem meer in zijn greep te hebben dan mij; hij bewoog zich sneller omhoog. Toen heb ik hem maar losgelaten, hem nog een tijdje nastarend tot hij uit mijn blikveld was verdwenen.

Nergens zag ik Federico, noch Salvador, Miguel of Víctor. Niemand van de uitbundige, almaar aanzwellende, nooit uitdunnende, allengs hele werelddelen omvattende, ja, ten slotte zelfs de hele aarde omspannende coterie die hem altijd en overal had omgeven, zelfs niet één van zijn meest toe-

gedane lezers was postuum komen opdagen om mijn vaders overgang tot het hiernamaals bij te wonen. Ik vroeg mij aldoor af waarom juist ik van alle doden die hem hadden gekend, hem uitgeleide mocht doen.

Nu begrijp ik dat dit was opdat ik jou daarover kon vertellen.

Ik was me nog aan het verbazen over die onstuitbare hoeveelheid mensen die zich op 25 september 1973 in Santiago de Chile vanuit alle hoeken en gaten bij de begrafenisstoet van mijn vader voegde, toen ik plotseling jouw eigen vader in de diepte beneden mij zag. Je gelooft me misschien niet, maar echt, Hagar: daar was hij, de lange Nederlander, midden in die aanzwellende meute van levenden, die in het begin een paar honderd mensen telde maar uiteindelijk duizenden zielen beliep. Waarom dacht je anders dat ik jou uitkoos om mijn verhaal aan te vertellen? Hij was op zijn quivive. Het schrijfblok had hij geopend, zijn pen liet hij alles noteren maar hij bleef ondertussen op zijn hoede dat hij er niet door een van de overal met argusogen toekijkende *carabineros* zou worden uitgepikt.

Wat hij toen opschreef, is bewaard gebleven, in de aantoonlijke zelfverzonnen codetaal die hij gebruikte om zich er nog uit te kunnen redden voor het geval dat hij toch zou worden gearresteerd, zoals hem in Bolivia al eens was overkomen. Onder dictator Ovando had hij enkele jaren daarvoor vanwege zijn vermeende contact met guerrillero's drie weken lang in de gevangenissen van La Paz en Oruro gezucht. Vanuit mijn hemelse hoogten boog ik mij over de hiërogliefen die je vader nu daar in Chili aan het papier toevertrouwde, en die ik onmiddellijk kon lezen als klare taal.

Nadat ik zijn woorden tot me door had laten dringen, liet

ik ook jouw vader gaan en ik zweefde in mijn eentje verder, de begrafenisstoet onder mij volgend als een condor een colonne konijnen. Ik zag opnieuw Matilde, la Patoja, op haar korte beentjes lopen: moedig, vastberaden en op het punt te worden ondergedompeld in een diepe rouw die druppel voor druppel haar ziel begon binnen te sijpelen, zoals de eeuwige zuidelijke regen door het lek in het zinken dak haar armoedige ouderlijk huis in Chillán binnenkwam.

;

Nu was la Patoja, zoals mijn vader deze laatste van zijn drie echtgenotes liefkozend noemde en dat in het Chileens ‘kortpootje’ betekent al zei hij net zo lief ‘krullenkopje’ of ‘warhoofdje’, helemaal niet op haar achterhoofd gevallen! Dat ‘war’ van haar ‘warhoofd’ sloeg uitsluitend op haar kapsel, niet op het hoofd zoals bij mij. Omdat de staat van het haar een veranderlijke is, losstaand van het hoofd zelf, was de wanordelijkheid ervan geen gebrek; die vertederde hem juist. ’s Ochtends bij het ontwaken (ik bevond mij schimmig in een nis, voyeur van hun geluk), wanneer hij aan haar vroeg: ‘Luie Patoja, blijf je nog lang slapen?’, leken die kopers slierten wel stro en takjes waarmee hij hun liefdesnestje in gereedheid bracht. Zo was hij in de weer met het strelen, om zijn vinger winden, in buitenissige vormen draperen en liefkozen van die lokken van dat mens, dat het een middeleeuwse monnik de woorden ontlokt zou hebben: ‘Alle vogels zijn nesten begonnen, behalve ik en jij. Waar wachten wij nu op?’ Wachten mocht trouwens niet baten want mijn vader en Matilde hebben samen nooit kinderen gekregen. Ik ben de enige nazaat die mijn vader ooit heeft voortgebracht.

Dat mijn vader zoveel van la Patoja had gehouden, kwam natuurlijk doordat haar haardos de kleur had van koper en koper een van de nationale producten van Chili is, en mijn vader verzot was op Chili. Hij onderhield een haat-liefde-verhouding met dat metaal omdat het in handen was van de Anaconda Copper Mining Company, die elke cent die het met de verkoop van dit edele metaal opstreek, in de eigen Amerikaanse zak liet vloeien. Daardoor werd de arme Chileen er geen zelfde koperkleurige cent rijker van maar bleef hij schraal als de noordelijke woestijnaarde zelf. De nationalisatie van die door grote buitenlandse bedrijven ingepikte oer-Chileense producten, waarmee juist onder een nieuwe regering zo voortvarend was begonnen, had tot de staatsgreep geleid. Die multinationals, gesteund door de Verenigde Staten, die een tweede Cuba vreesden, hielpen de gemene generaal in het zadel en de junta dwong de democratisch gekozen socialistische president Salvador Allende daarop zich van het leven te beroven – wat direct of indirect de dood van mijn vader had teweeggebracht, daar wil ik nu even van af zijn. De haat-liefdeverhouding tot het edele metaal deed in elk geval geen afbreuk aan mijn vaders zuivere liefde voor Matilde.

Zijn eerste echtgenote – mijn moeder – was nog een buitenissige buitenlandse; een Nederlandse uit Batavia; zijn tweede, de durfmoedige Delia, was voor mijn vader al minder exotisch want ze kwam uit Argentinië; en ten slotte had hij dus deze laatste gezellin aan de haak geslagen, waarbij in haar voordeel sprak dat zij evenzeer als hij vertrouwd was met de kou en de armoe en de onophoudelijke regens van het zuidelijke platteland van Chili.

Blijkbaar beviel ze met al haar koperen nestgeur en gloed

want hij had haar aan die accolade van hem gelaten tot de dood er zijn eigen zwarte nagel voor in de plaats sloeg. En nu vreesde zij dat de dood waarin mijn vaders slaap zonder haperen was uitgemond, geen natuurlijke was. Nee, geen spatje bloed was er geknoeid, geen druppeltje gemorst! Deze dood was zo perfect, zo clean; hij maakte geen vuile vegen, zorgde dat zijn vingers naderhand brandschoon waren zodat er nergens bewijs was van moedwil. De kalmeringsinjectie die mijn vader zo professioneel was toegediend door een dokter in witte jas, was misschien wel vergif geweest en daarom is een vergelijking van de dood van mijn vader met die van de filosoof Sokrates, die de gifbeker kreeg aangereikt omdat hij de jeugd tegen de regering zou hebben opgezet met zijn brutale maar al te geloofwaardige praatjes, minder vergezocht dan je op het eerste gezicht zou denken. Ook mijn vader werd nu misschien vermoord als zou hij de jeugd, en trouwens ook de volwassenen, opzetten tegen de regering.

Zelfs als het geen echt gif was, zoals opgravers en onderzoekers van mijn vaders lijk in een ander tijdperk menen te kunnen vaststellen, dan was het wel het venijn van de tijd en van de gebeurtenissen dat mijn vader, de aan prostaatkanker lijdende reuzendichter, toch nog onverwachts velde.

Dit gebeurde onder de junta van generaal Augusto Pinochet, die in de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw een schrikbewind over Chili voerde dat het ene deel van de bevolking in moordenaars en het andere in martelaren veranderde met het gemak waarmee een kopersmid of een god zijn beeldjes in het vuur van de strijd tot verschillende vormen smeedt.

La Patoja, armzalig alleen op aarde nu, mijn vaders weduwe, onvermoeibaar hoedster van zijn dromen en zijn statuur, zal zich na mijn vaders dood de beschermheilige van zijn nalatenschap weten. Ze zal zijn pennenvruchten doorgeven aan de eeuwigheid. Voormalige intellectuele vrienden laten dit werkje met een des te geruster hart aan haar over omdat zij zich onder het nieuwe regime plotseling van die communist van een Neruda wensen te distantiëren, terwijl ik – de ware vrucht van vlees en bloed maar inmiddels veranderd in een schim – met lede ogen aanzie hoe zij haar scepter over zijn pagina's begint te zwaaien, er haar stempel op drukkend van rode nagellak en mierzoete parfums; voorgangsters en opvolgsters in mijn vaders hartstocht wegmoffelend en zwartmakend, tussentijdse achter haar rug om bedreven, nu aan het licht gekomen affaires verdoezelend en de grote liefde tussen haar en mijn vader tot astrale hoogtes ophemelend.

Zelfs hoger dan tot waar de doden kunnen komen, hemelt ze die liefde tussen haar en mijn vader op. Dat weet ik nu als dode, en schrijf ik als de van vaderliefde verstoken dochter. Als alwetende zal ik natuurlijk zeggen dat Matilde Urrutia zich van haar taak van clandestien bezorgster van mijn vaders memoires kundig zal kwijten, hoewel ik daar met geen letter in word genoemd. Je moet mij die twee kanten in mijzelf maar vergeven; het blijft verwarrend om zowel een vergeten gestorvene als een alwetende voortlever te zijn.

Ik beschrijf je dit trouwens allemaal met mijn vaders pen. Hoe dat zo gekomen is, vertel ik je later.

De malve is een bloem, een mooie bloem, en de zeemalve is een bijzondere bloem omdat ze in Chili aan zee groeit, mijn vaders meest geliefde plek. Daarom koos mijn vader deze naam voor mij, en natuurlijk ook omdat zijn moeder Rosa heette, want zo was een bloemennaam voor zijn dochter ook een beetje een eerbetoon aan zijn moeder. Hij had haar nooit gekend omdat zij twee maanden na zijn geboorte al overleed, te zeer verzwakt door het kraambed om de tuberculose het hoofd te kunnen bieden. De stiefmoeder die voor hem zorgde, door hem veel liefdevoller aangeduid met *mamadre*, heette Trinidad Candia Marverde. Hij hield zo veel van haar dat hij ook haar wilde eren met mijn naam; Malva klinkt in de verte een beetje als Marverde en mijn derde naam is Trinidad.

Sommigen menen dat mijn vader voor zijn gevoel altijd een halve wees is gebleven, en dat hem dit verhinderde een complete vader te zijn. Of dit waar is, weet ik niet. Maar vernoemd naar de malve was ik dus. Zo mooi als die bloem is, zo lelijk bleek ik.

Weet je waarom de malve in Nederland ook wel ‘kaasjeskruid’ heet? De vruchtjes die aan deze eenjarige plant ver-

schijnen, hebben de vorm van kaasjes! Ze zijn rond en aan de zijkanten afgeplat zoals bij een authentieke Goudse kaas. Bovendien wil het geval dat ik, in 1943 al, in Gouda ben begraven, en de vorm van mijn hoofd is precies die van het vruchtje dat aan de malve hangt. Dat kan mijn vader, de grote poëet, toch niet hebben voorzien toen hij deze naam voor mij koos om mij op te sieren? In het *Grote Plantenboek* staat dat de malve eruitziet alsof ze groots was bedoeld maar ergens onderweg jammerlijk mislukte, en daarmee slaat het *Grote Plantenboek* precies de spijker op de kop. Misschien dat ik me onbewust naar die naam ben gaan gedragen; is die werkelijkheid geworden als een zichzelf vervullende profetie. Zelfs nog een tikje geschikter was misschien *Malva neglecta* geweest; het onaanzienlijke stiefzusje van de gewone malve, een soort Assepoester onder de bloemen. ‘Klein kaasjeskruid’ is de schitterende Nederlandse naam voor de *Malva neglecta*; in het Engels al even prachtig: *Ignored mallow*.

Zoals de *Malva neglecta* witte blaadjes heeft, zo droeg ik tijdens mijn korte bestaan op aarde ragfijne witte jurkjes en een wit gebreid mutsje. Zo leek ik zelf op een bloem en mijn hoofd op de uit de kluiten gewassen kelk die schuilging achter de bladeren. Bestaat er iets wat de lading beter dekt voor een meisje dat op achtjarige leeftijd overleed aan een waterhoofd, dat bij leven werd verstoten door haar Chileense vader, een dichter, en dat in Gouda is begraven?

De bloeiperiode van de malve is kort. Vaak groeit ze langs de weg, als onkruid. Het is een bekende eigenschap van onkruid dat het onuitroeibaar is en daarom het eeuwige leven heeft.

Ik heb, ondanks de doorzichtigheid van mijn schimgestalte, al vertellende een kleur gekregen, dat voel ik. Jij, die dit allemaal voor mij opschrijft, kunt dat niet zien maar ik merk hoe een blos op mijn wangen gloeit van alle ijver. Bijna voel ik mij weer levend worden want ik heb in de gaten hoezeer de macht van de pen ons op sleeptouw neemt en steeds meer geef ik mij over aan de bezieling van zijn krullen en zijn kronkels, die zijn als de sporen van schoonschaatsers op het ijs. Ik laat mij meevoeren door een kostelijke gezwellenheid die ik in mij op voel wellen. Zozeer zet mijn borst uit dat het lijkt alsof die zich opnieuw vol zuurstof zuigt en mij bijna alsnog naar mijn vader zal kunnen dragen. Ik moet daarbij wel in de gaten houden dat ik niet over mijn woorden struikel. Zo veel heb ik te vertellen over de tijd dat ik op aarde was en geen taal tot mijn beschikking had, en over dit moment, waarop ik alles mee wil delen wat ik op mijn lever heb.

Ik! Verteller! Alwetend! Haha! Als mijn vader het zou horen, zou hij uitroepen: ‘Laat me niet lachen!’ Hij zou toch nog wel weten hoe ik er op aarde uitzag? Tot een paar jaar na mijn geboorte kende hij me nog. Hij noemde me in brieven, niet bedoeld voor publicatie, ‘een vampier van drie kilo, een bloedzuigster, een gedrocht, het monster, *un ser perfectamente ridículo*, een volmaakt belachelijk wezen’, dankzij mijn onaanzienlijke lijfje en mijn reusachtige hoofd. Hij noemde me – taalvorst die hij was – een ‘puntkomma’!

Nu weet ik heus wel dat hij dat alles niet werkelijk zo bedoelde, dat hij dat niet echt boosaardig schreef, maar tegenover de blonde schone aan wie hij deze woorden zo quasi-laconiek meedeelde, de ironische distantie veinsde die door

vrouwen van een zekere leeftijd en schoonheid zozeer bij bepaalde mannen op prijs wordt gesteld.

In elk geval beweest hij me er een dienst mee, en dat beweest ik nu zonder ironie. Voor die laatste typering ben ik hem dankbaar; de puntkomma is immers mijn lievelingsleesteken; vanboven punt, beneden komma, is het van alle leestekens het meest tweeslachtige en daarom meest toepasselijke dat er bestaat.

Uit mijn vaders omschrijving van mij als ‘volmaakt belachelijk wezen’ komt grote tweeslachtigheid naar voren want volmaakte belachelijkheid is een paradox; de belachelijkheid is per definitie onvolmaakt, maar ik was zó belachelijk dat ik in die belachelijkheid weer volmaakt werd.

De puntkomma is bij uitstek symbool van ambivalentie; van enerzijds het definitieve van de punt en anderzijds de komma van het vervolg, en doet met die dubbelhartigheid recht aan de dubbelhartigheid van het leven zelf, en van mijn gevoel ten opzichte van mijn voortbrengers; in mij komen hun beide versies samen, die elkaar uitsluiten maar niettemin beide geldig zijn omdat ze er nu eenmaal allebei geweest zijn, en die ik daarom beide recht moet doen.

De dood is een punt, o, zeker, maar een komma laat zien dat er meer komt, relativeert de punt; terwijl de punt de freischwebendheid van de komma afremt, deze stabiliseert.

Als het aan de komma lag, kwam er nooit een einde; er volgde na een komma nog een, en zo tot in het oneindige. En de punt zou met alles te snel korte metten maken. De punt zou te zeer in zijn eigen absolute gelijk geloven als hij volledig op zichzelf stond. Puntkomma is als yin en yang, als de tegenpolen die zijn verbonden in een en hetzelfde symbool, en in het zwart zit altijd een puntje wit, zoals in

het wit een snuffe zwart zit omdat niets definitief, niets absoluut is.

In woorden is de puntkomma te vervangen door 'kortom', en daarin is hij een verwijzing naar het meten. Kortom; een beter teken is mij onbekend, die aan zoveel wetten van getal en maat gebonden ben, en daaraan tegelijkertijd onderhevig en ervan ontheven, zodat dit teken mij werkelijk op het lijf geschreven is. Ik beschouw het vanwege dit alles als een zegen dat, zoals mijn vader beweerde, de puntkomma kenmerkend is voor de gedaante die ik was op aarde, met mijn kleine lichaam als een komma, een kromme haal, een kronkelige worm, en mijn almaar uitdijende schedel als een groteske punt die zichzelf ontsteeg en die groeiende richting hemel; richting deze ene grote mij nu dan toch herbergende hiernamaalshemel.

;

De puntkomma wordt met uitsterven bedreigd nu bijna niemand meer weet waar hij hem moet plaatsen, en zo is hij dus in het nadeel ten opzichte van de andere leestekens, precies zoals ik als mens was achtergesteld bij mijn medemens.

Bovendien is het de taak van de puntkomma om ergens in een zin te staan waar zowel tekst voorafgaat als volgt. De puntkomma is een poort, een trechter als het ware; wat ervoor staat, wordt erna nog eens dunnetjes maar pregnanter onder woorden gebracht. Of vice versa: wat ervoor met een paar woorden wordt afgedaan, wordt erna uitgesmeerd, uitgewerkt en uitbundig geïllustreerd. Eigenlijk is het gedeelte na de puntkomma de samenvatting van wat er

voor zo breedsprakig werd beweerd. Of is het de verluchte versie van wat daar zo karig werd opgetekend.

Precies zo doe ik hier dienst! Zoals de condor, die volgens de mythologie van de Andesbewoners op aarde morsig aas eet en daarna opstijgt naar de bergen, waar de goden en alwetende geesten huizen – als een boodschapper tussen die goden en de aarde –, zo markeer ik de poort tussen het trieste leven dat aan mijn dood voorafging, en het schitterende verhaal dat ik daarvan na mijn dood gemaakt heb; als een korte maar pregnante samenvatting, of als een uitvoerige maar altijd ter zake doende kanttekening. En ik doe het speciaal voor mijn vader, hij die me in het leven verloochende. Opdat hij het zal weten. Of anders wel de wereld.

Plotseling overvalt mij een gevoel van schaamte. Ik moet denken aan wat een vriend hier eens tegen mij heeft gezegd: dat ik mijn best doe om postuum alsnog bij mijn vader in het gevlij te komen, en dat dat een belachelijk, vruchteloos streven is. Daniel zei dat, je zult hem nog ontmoeten. Hij vond dat ik mezelf al de hele tijd voor de gek hield. Het zou allemaal voor niets zijn. De liefde van mijn vader krijg ik er volgens hem toch niet mee terug. Het geeft alleen maar valse hoop, dit bewustzijn in het hiernamaals; het is één groot uitstel om maar niet te hoeven accepteren dat gedane zaken geen keer nemen, dat ik geen rol heb gespeeld in het leven van mijn vader. Ik zal hem nooit dichterbij kunnen naderen, nooit. Ook nu niet, na de dood. Het eeuwige besef dat mij hier toegevallen is, verlengde mijn zelfmisleiding enkel, en daarom wordt het tijd dat ik definitief afscheid neem van mijn vader, zoals zijn kersverse weduwe noodgedwongen deed. Oké, oké, dat doe ik.

Maar eerst vertel ik nog even verder. Nu ik 'de pen' dan toch te pakken heb, laat ik hem voorlopig niet meer los.

Ik maakte de vergelijking tussen mijn vader en Sokrates om nog een andere reden. Zo moeilijk als kan worden begrepen dat die filosoof in de eerste democratie ter wereld alleen vanwege het uitspreken van zijn mening de gifbeker kreeg, zo slecht is het te vatten dat de dichter die prat ging op zijn sympathie voor de misdeelden, zijn eigen dochter wegens haar mismaktheid verstootte en verzweg.

De titel van de memoires van mijn vader die zijn weduwe na zijn dood het licht deed zien, luidde: *Ik beken, ik heb geleefd.*

Hij wel.

Die van haarzelf: *Mijn leven met Pablo Neruda.*

Het hare wel! Het hare wel! Ach, het is trouwens niet waar van die nagellak en mierzoete parfums; zij was vooral een vrouw van rozengeur en maneschijn, weet ik nu.

Luister. Er was de avond, niet lang voor zijn dood, waarop la Patoja en mijn vader overeenkwamen dat ik niet zou worden vermeld.

Het ging zo: zij zit aan de rand van zijn ziekbed. Zij fluistert met neutrale stem als wijst zij hem enkel een bloem aan voor een door hen samen te stellen boeket: 'Malva?'

Een paar tellen kijkt hij haar aan en er spookt van alles door zijn hoofd maar dan slaat hij de ogen neer. Daar was mijn vader, ooit brood en aarde voor mijn handen en mijn voeten, hij die alles was geweest wat had bestaan tussen mij en de horizon, alles waarnaar ik vanuit mijn wieg had ge-

reikt, degene geworden die de horizon alleen nog dienst liet doen om in die richting zijn hoofd te schudden (ik zag zijn wangen in een visuele echo tegen de beweging in zwenken) nadat hem de vraag was gesteld of hij van het bestaan van zijn eigen dochter in zijn memoires zou reppen. Alle richtingen waarin hij die avond het hoofd bewoog, was hij uit gegaan. Hij had de hele horizon gehad, en meer.

Mijn ouders trouwden op 6 december 1930 in Batavia. Mijn moeder leek op een albatros, in haar witte plissérok, wijd over haar heupen, en haar brede witte flaphoed. Mijn vader, die veel van albatrossen hield, ontging die gelijkenis evenmin. Hij dacht aan de albatros van Baudelaire en vermoedde dat die grote, onhandige vrouw, door de vleugelen van de hartstocht bevangen, rank en gracieus door de hemel van de toekomst zou vliegen, met hem aan haar zijde. En later, veel later, op hun aftocht uit Batavia en de lange zeereis die daarmee gepaard ging (het grijsbruine water in het kielzog van de boot als de ranzige sleep van een bruidsjurk, meeuwen die hen najouwden), kwam dat beeld van de albatros weer bij hem boven. Nu was ze niet de albatros van Baudelaire maar de albatros van de oude zeeman van Coleridge, het dociele beest dat hij doodschoot omdat het hem op zijn zenuwen was gaan werken met zijn immer rondcirkelende bewegingen, zijn altijd te dicht in zijn buurt rondwieken.

Maar van die albatros was nog geen spoortje aan de hemel te bekennen, die middag van de zesde december toen de zon hun schaduwen aan hun voeten legde. Nu waren zij

nog even afgeleid door de kleine aardse beslommeringen, zoals het nemen van de huwelijksfoto (ach, had dat verwachtingsvolle moment maar even lang mogen voortduren als de vereeuwiging van hun beeltenis). Een kwart kop groter dan mijn toch al bijna een meter tachtig metende vader, moest mijn moeder wel een beetje door haar knieën zakken. Misschien dat ze hem daarom zo krampachtig vasthoudt.

Haar omhelzing is zowel later door vooringenomen biografen als toentertijd door roddelende tijdgenoten omschreven als bezitterig: ‘Alsof ze hem eindelijk binnen heeft, haar vette buit de consul!’ Zo roddelden de kwade tongen van de Bataafse burgerij al vele eeuwen.

Mijn moeder popelde om die verstikkende omgeving zo snel als ze kon achter zich te laten, en wel samen met haar fonkelnieuwe echtgenoot, op wie ze zo verzot was. Overal droeg ze zijn foto met zich mee. Overal kraaide ze tegen wie er maar in de buurt was: ‘Hij is een consul! Een heuse consul!’

Mijn vader leek nooit eerder zozeer op zijn eigen vader, de ongemakkelijke macadamtreinmachinist, als op dat moment; als was de hele trouwerij op touw gezet om mijn grootvader in Temuco gunstig te stemmen. Gedwee stond hij aan de arm van zijn echtgenote, zijn gezicht even onpeilbaar als een Javaans masker.

Mijn grootvader zelf was afkomstig uit Belen, verkorting van Bethlehem; een onooglijk en op een enkele kaart aanwijsbaar gehucht in de zuidelijkste contreien van Chili. Midde in het woud, ingeklemd tussen oceaan en ondoordringbare bergketen, was het de bakermat van het geslacht Reyes, welks telgen luisterden naar groteske namen als Amós, Oseas, Joel en Abadías, en in die hoedanigheid de archaisch-